

Kršćanska koncepcija regulacije bračnih sjedinjenja pod imperativom »odgovornog roditeljstva«

Suzana Vuletić
suzanavuletic@yahoo.com

UDK: 314.335:173.3-282
Pregledni rad
Primljeno: 20 kolovoza 2010.
Prihvaćeno: 15. studenoga 2010.

Kršćanski supružnici u svom pozivu na ljubav i odgovorno roditeljstvo često se nalaze pred brojnim izazovima, poteškoćama i nejasnoćama oko prirodnog planiranja obitelji. Vjernici nisu u tom moralnom pitanju dovoljno prosvjetljeni. Ovaj članak pokušava ukazati na uzvišenost i dostojanstvo bračnog poziva prema kršćanskoj koncepciji supružničkog sjedinjenja i da se ono najprikladnije provodi poštivanjem prirodnih metoda, koje se bitno razlikuju od prevladavajućeg svjetonazora panseksualističke kulture suvremenog društva u bijegu od prokreacije. Člankom se pokušava ponuditi etičko-orijentativna sinteza spolnog morala i odgovoriti na pitanja: kako živjeti intimnost u želji za tjelesnim sjedinjenjem da ono bude moralno prihvatljivo, etički savjesno, medicinski sigurno, okazionalno poželjno, roditeljski odgovorno i pritom još i kršćanski podobno. Prikazujemo komparirane rezultate istraživačkog projekta »Kršćanski identitet i kvaliteta bračnog i obiteljskog života«, stavove i primjenjivost prirodnih metoda u ispitanika kao jedan od segmenata očitovanja njihova kršćanskog identiteta.

Ključne riječi: prokreacija, bračna plodnost, odgovorno roditeljstvo, prirodne metode, kontracepcija.

Uvod

Spolni moral je od svih tema koji si je Crkveno učiteljstvo zadalo pod svoju nadležnost, prolazio kroz najrazličitije interpretacije: od nekadašnje mitizirane, sakralizirane, te tabuističke represije prošlosti, do liberalizacije i permisivnosti našeg vremena. Suvremeno viđenje spolnosti bi se ukratko moglo opisati s moralno-etičkog stanovišta: banalizirajućim i manipulirajućim, posebno na području reguliranja bračne plodnosti. Za razliku od nekad, kad se u bračnoj plodnosti gledao blagoslov, danas ju se nastoji isključiti svim mogućim mehaničko-kemijskim i farmakološko-kontracepcijskim sredstvima.

Stoga se pred mnoge vjernike koji žele živjeti svoj kršćanski identitet, postavlja pitanje: kako odstraniti ove zloporabe spolnosti i uspostaviti nužno poštovanje prema bračnim aktivnostima? Odgovor ćemo nastojati ponuditi kroz prikaz suvremenih izazova bračnoj plodnosti i planiranja obitelji primjenom posve oprečnih metoda regulacije prokreacije. Potom ćemo ih pokušati moralno-bioetički evaluirati. Zatim ćemo pružiti uvid u dobivene rezultate našeg istraživačkog projekta uspoređujući ih s odstupanjima prethodno provedenih istraživanja, da bismo u završnom dijelu nastojali ukazati na konkretno primjenjive pastoralne smjernice za provedbu odgovornog roditeljstva, kojim bi se ispravno očitovao kršćanski obiteljski i bračni identitet.

1. Suvremeni izazovi bračnoj plodnosti i planiranju obitelji

Fenomenologija ljudske spolnosti u današnjem društvu očituje se značajkama: porasti interesa za seksualnost koja je erotizirajući degradirana i promiskuitetno svedena na tjelesnost u bitnom nedostatku etičkih dimenzija. Njenoj liberalizaciji znatno su pridonijeli i napredci farmakološko-biomedicinskih znanosti koji su omogućili da se slobodna ljubav promovira protunatalnom politikom »abortističke kulture« »kontraceptivnog mentaliteta«, budući da moderni trendovi odbijaju stav Crkvenog učiteljstva o regulaciji bračne plodnosti u sjedinjujućih viziji unitivnog i prokreativnog vida, primjenjujući prirodne metode.

»Nikada kao danas vrijednosti braka i dostojanstvo prenošenja života nisu bili toliko izloženi manipulaciji tehnike i uplitanja sa strane. U svom opredjeljenju za život i civilizaciju ljubavi današnji kršćanski supružnici trebaju više nego ikad do sada i mudrosti i znanja kada je u pitanju odgovorno življenje i ostvarenje poziva na ljubav«¹.

Spolno sjedinjenje u okvirima današnje panseksualističke kulture, ne samo da je lišeno nužnosti da se ono odvija unutar bračnog saveza, već i svoje bio-

¹ D. DE MICHELI VITTURI, Bračni dijalog u prirodnom planiranju obitelji, *Obnovljeni život*, 63 (2008) 4, 483.

loške otvorenosti rađanju. Seksualnost ne samo da je deprivirana ljubavi i odgovornosti, već i prokreacije. Dok je prokreacija lišena svoje izvorne potrebe za: bračnom svezom, odgovornog roditeljstva (sterilizacijom, kontracepcijom), potrebe za drugim (medicinskim oplodnjama, kloniranjem, biotehnološkim i genetskim manipulacijama). Razmotrimo koje im metode služenja pri tom stoje na raspolaganju.

1.1. Metode regulacije prokreacije

Bračno sjedinjenje moguće je ostvarivati u punom dostojanstvu njegove unitivnosti i prokreativnosti, poštivanjem prirodnih bioloških metoda, ili pak manipuliranjem samog čina uporabom nedopuštenih kontracepcijskih sredstava.

Napredak tehnologije donio je i neke nove metode sredstava za zaštitu od začeca. Nastojat ćemo ih prikazati u ovom dijelu kroz moralno-nedopuštene i dopuštene metode s prikazom najrepresentativnijih uzoraka.

1.1.1. Nedopuštena sredstva

Pod moralno-nedopuštenim sredstvima, mislimo prvenstveno na kontracepcijska sredstva. Kontracepcijske metode postoje otkad i ljudska spoznaja da se spolnim aktom stvara novo ljudsko biće². Kada je 1960. godine po prvi puta uvedena farmakološka senzacija hormonske kontracepcije³, došlo je do značajnog pomaka u odnosu na dotadašnje tradicionalne metode. Posljednjih smo godina svjedoci silnog napretka farmaceutskih i kirurških disciplina koje su razvile različite mogućnosti samo-reguliranja vlastite fertilitnosti. Današnja medicina želja raspolaže raznim sredstvima i metodama za «zaštitu» od začeca,⁴ koje su svuda lako dostupne. Kontraceptivne metode u našem vremenu djeluju na različite načine. Neka sredstva otklanjanju mogućnost oplodnje,

² Najrazličitije kontracepcijske metode koriste se još od pradaavnog doba. Bizantske žene skupljale su morske spužve, umakale ih limun i stavljale u vaginu; žene u drevnoj Kini pile su živu; a Indijke sjeme mrkve; Egipatski *Kahun papirus* iz Petre, izvještava o različitim vaginalnim prstenovima dobivenih iz ekstrakta akacije i njenog antispermicidnog djelovanja; dok su Egipćanke izumile i kontracepcijsku napravu nalik na tampon koristeći životinjsku balegu u kombinaciji s još nekim sastojcima koji su se unosili direktno u vaginu za sprečavanje neželjenih trudnoća.

³ Kontraceptivna (ili *anti baby*) pilula pojavila se kao odgovor na veliki porast stanovništva nakon drugog svjetskog rata, izumom biologa Gregory Pincusa koji je razvio metodu oralne kontracepcije.

⁴ Razlozi za kontracepciju mogu biti: *društveno - ekonomski*, da bi se sačuvao razmak između djece, održao standard života; *medicinski*: s ciljem da se očuva zdravlje žene za vrijeme liječenja od bolesti; *eugenički*: da bi se izbjegle nasljedne bolesti; *osobne naravi*: kada muškarac i žena jednostavno ne žele djecu.

druga sprečavaju proizvodnju oplodnih gameta, a neka obustavljaju nidaciju/ ugnježđenje već oplodnog jajašca. Neki od propagiranih sredstava za zaštitu od trudnoće nisu samo kontraceptivni, već su pritom i abortivni. Iz tog je razloga važno da se iskreno saznaju njihovi načini djelovanja i posljedice.

Kontracepcija ili kontrola začeca je voljno i privremeno/trajno sprečavanje neželjene trudnoće različitim metodama: bilo djelovanjem na jajnu stanicu/spermije, mortalitet jajovoda, proces implantacije. Time razlikujemo šest vrsta kontracepcije: 1. Prirodne metode kontracepcije; 2. Mehanička kontracepcija; 3. Kemijska kontracepcija; 4. Hormonska kontracepcija; 5. Intrauterina kontracepcija; 6. Trajne metode kontracepcije/sterilizacija.

Uporaba ovih nabrojanih metoda, može se promatrati pod dvostrukim vidom: medicinsko-tehničkim i moralnim. Tako razlikujemo: *abortivne metode* (prekid trudnoće kad je jajašce dospjelo u maternicu); *metode sprječavanja* (protiv ugnježđenja); *metode steriliziranja* (kirurškog karaktera); *metode u pravom smislu protiv začeca* (protiv plodnosti).

Niz ponuđenih preparata za zaštitu od trudnoće pokušava se sve jednako svrstati pod zajedničku generičku skupinu kontraceptiva. Zapravo se radi o svojevrsnoj samoobmani kako bi se umirila vlastita savjest primjene ili uvjerenja farmakološke unosne prodaje. Treba jasno razlučiti vrijeme uzimanja, kako bi mehanizam djelovanja podlegao donekle različitom moralnom sudu. Ukoliko je kontracepcijsko sredstvo uzeto u prefertilizativnom vremenu (inhibicijom ovulacije), tada govorimo o kontraceptivnoj tehnici; ako se pak preparat unio u organizam u postfertilizativnom vremenu (morfološkom alteracijom endometrija ili Falopianovih tuba), on nužno sprječava ugnježđenje već začetog ploda na stjenke maternice (interceptivno djelovanje); ili pak izaziva odbacivanje embrija (kontragestativno djelovanje). Uzevši u obzir da se njihovo djelovanje očituje poslije začeca, smatraju se pobačajem, a ne kontracepcijom⁵. Pri tom se ne izbjegava trudnoća, već se nesvjesno postupa. Pritom je važno da osoba dobije potpunu i neiskrivljenu informaciju oko namjere uzimanja pojedinog kontraceptiva, sa svim popratnim potencijalno-abortivnim učinkom određenog hormonalno-kemijskog preparata. Stoga ćemo ukazati na temeljnu razliku nabrojanih učinaka: kontraceptiva, interceptiva i kontragetstaiva.

1.1.1.1. Kontraceptivi

Pod kontraceptivima podrazumijevamo sva ona sredstva koja blokiraju ovulaciju, tj. sprječavaju susret spermija i jajašca. U tu grupaciju svrstavamo:

- gumene prezervative, ženski ili muški kondomi/udna navlaka, znane i kao gumice;

⁵ Ako uzmemo u obzir da novi ljudski život postoji od prvog časa začeca, a ne od implantacije ili nidacije.

- različite oblike kemijskih sredstava, (spermicidi u obliku krema, želea, pjene, pjenećih tableta i čepića; vaginalni prsteni);
- pripravke za intramuskularnu primjenu, subdermalni implantati, flasteri;
- najčešći oblik kontracepcije su sintetičko-hormonske pilule za kontrolu rađanja. One mijenjaju nivo hormona oralnim uzimanjem tijekom dvadesetak dana menstrualnog ciklusa. Na svjetskom tržištu ima na desetine različitih vrsta pilula protiv začeća⁶. Zavisno od vrsti koja se upotrebljava, različiti su i načini djelovanja. Neke pilule sprječavaju ovulaciju (sazrijevanje i oslobađanje jajne stanice iz jajnika); neke sprečavaju spermatozoide da se spoje sa jajašcem; ali mnoge od njih sprječavaju implantaciju već začetog ploda. U tom slučaju imamo pilule interceptivnog djelovanja.

1.1.1.2 Interceptivi

Interceptivi djeluju tako da, ako je došlo uz njih već do začeća, embrij se ne uspijeva implantirati u endometrijski uterus maternice. U ovu grupaciju svrstavamo:

- Postkoitalna/hitna/urgentna kontracepcija ili kontracepcija za *dan poslije* (*emergency /morning after contraception, Pille danach, Plan B*) obuhvaća metode kontracepcije koje se koriste uzimanjem hormonskih preparata nakon nezaštićenog spolnog odnosa⁷. Postoje dvije metode primjene: 1) Kontracepcijska pilula za dan poslije koja sadrži progesteron. Mora se uzeti u roku 72-120 sati nakon nezaštićenog spolnog odnosa. Ona predstavlja interceptivnu/antinidatornu, a potom i abortivnu tehniku⁸, koja zbog svog mehanizma djelovanja, nema ništa zajedničko s kontracepcijom, ukoliko je ovulacija već nastupila. Ukoliko je pak pilula uzeta u pre-ovulatornom stadiju, tek tada se može smatrati kontracepcijom⁹. 2) Druga mogućnost provedbe je uporabom unutar materničnog uložka.

- Unutarmaternični uložak djeluje tako što sprječava oplodnju jajašca ili pak sprječava da se eventualno oplodeno jajašce implementira u maternici.

⁶ Registar hormonskih kontraceptiva za sustavnu primjenu u RH propisuje: progesterone i estrogene, fiksne kombinacije: *Cilest, Logest, Yasmin, Jeanine, Evra*; sekvencijalni preparati: *Trinovum, Triquilar*.

⁷ Uzimaju se 4 kombinirane estrogensko-gestagenske tablete koje sadrže 50 µg etinilestradiola (EE2) + 150 µg levonorgestrela (*Tetragynon*); ili 4 tablete (*Stediril d*) koje sadrže 50 µg EE2 + 250 µg levonorgestrela. Prve dvije tablete potrebno je uzeti što ranije nakon nezaštićenog spolnog odnosa, a preostale dvije tablete se uzimaju točno 12 sati nakon prve dvije tablete.

⁸ Usp. M. L. DI PIETRO – R. MINACORI, *Contracezione d'emergenza: problema medico, etico e giuridico, Vita e Pensiero*, 5 (1997), 353-361; ID., *Sull'abortività della pillola estroprogestinica e di altri contraccettivi, Medicina e Morale*, (1996), 863-900.

⁹ PONTIFICIA ACCADEMIA PER LA VITA, *Comunicato sulla cosiddetta »pillola del giorno dopo«*, (31.10.2000), Città del Vaticano, ad. 1.

- Intrauterinska sredstva/ulošci i spirale su plastični ili metalni objekti raznih oblika koji se postavljaju u matericu. Medicinski eksperti ne znaju sa sigurnošću kako ova sredstva točno djeluju, a trenutno vladaju dva mišljenja: jedni kažu da sprječavaju oplodnju, a drugi kažu da sprječavaju implantaciju već oplodjenog jajašca u zid maternice.

1.1.1.3 Kontragestativi

Kontragestativi su sredstva protiv trudnoće, a ne protiv začeca. Djeluju tako da eliminiraju već začeti embrij. Tu spada:

- LRU 486 (mifepriston, Mifegyne, francuska pilula, smrtna pilula, »ljudski pesticid«, nazvana i pilula mjesec dana poslije. Sastavljena je od supstancije koja ima antiprogestenična djelovanja. Umanjena djelatnost progesterona, neophodnog za održavanje trudnoće, uzrokuje odvajanje zametka od stijenke maternice i izbacivanje samog ploda. Rabi se za izazivanje medikamentoznog induktivnog pobačaja u prvom trimestru trudnoće, te je time postkoitalni kontraceptiv ili abortiv.

- Intramuskularne injekcije - sadrže sintetske spolne hormone koji se kontinuirano oslobađaju iz mišića ili glutusa, a primjenjuju se u obliku uljnih otopina ili vodenih suspenzija svakih 4, 8, 12 tjedana, ovisno o vrsti. Injekcija anti-hCG izaziva odvajanje već ugnježđenog embrija u maternici i time djeluju abortivno.

Za razliku od tehnološko-farmaceutske inventivnosti kontracepcijskih, sterilizacijskih, interceptivnih i kontragestativnih preparata¹⁰, imamo i sasvim drugačije metode prirodnog reguliranja plodnosti.

1.1.2 Prirodne metode

Službeni nauk Katoličke crkve navodi da je u kontroli rađanja dopušteno korištenje samo prirodnih metoda. Ali tada ne govorimo zapravo o kontracepciji, nego o prirodnom planiranju trudnoće¹¹. Metodama prirodnog planiranja obitelji parovi pokušavaju predvidjeti plodni prozor¹² te spriječiti začeca bez uporabe mehaničkih ili farmakoloških sredstava. Predstavljaju metodu izbora

¹⁰ Za opširniji pristup temi, vidi: S. VULETIĆ, *Humanae Vitae: jedan naraštaj poslije*, *Vjesnik Đakovačko-osječke nadbiskupije i Srijemske biskupije*, 6 (2008), 599-601; E. SGRECCIA, *Manuale di bioetica. Fondamenti ed etica biomedica*, 1, Milano, Vita e Pensiero, ³2003, 408-426.

¹¹ U stranoj literaturi postoje brojni izrazi da označe prirodno planiranje: izraz *family planning* ili planirana obitelj, *planned parenthood* ili planiranje poroda i *child spacing* ili vremensko razmicanje poroda.

¹² To je period za vrijeme kojeg će žena najvjerojatnije začeti ako tada ima nezaštićeni seksualni odnos. Plodni prozor je dug šest dana. Počinje pet dana prije ovulacije i završava na sam dan ovulacije.

za parove koji žele imati kontrolu nad vlastitom plodnošću bez vanjskih utjecaja. Te se biološke metode baziraju na praćenju posve prirodnih fenomena u tijeku mjesečnog ciklusa žene, kako bi se prilično uspješno odredili plodni i neplodni dani. Ona zahtijeva suradnju oba partnera, da se spoznaju razdoblja menstrualnog ciklusa kako bi se moglo regulirati spolne odnose prema želji zadobivanja/izbjegavanja trudnoće. Takvo planiranje obitelji podrazumijeva svjesnu i odgovornu roditeljsku brigu o potomstvu, a svrha planiranja obitelji je željeni broj djece, liječenje smanjene plodnosti i sprečavanje neželjenog začeća.¹³

»Ispravno i časno obavljanje regulacije poroda traži od bračnih drugova da steknu i posjeduju čvrsta uvjerenja glede istinskih vrednota života i obitelji, kao i da se priuče potpuno vladati sobom i svojim pokretima. Gospodarenje nad nagonom pomoću razuma i slobodne volje bez sumnje nameću potrebu askeze, kako bi se očitovanja ljubavi svojstvena bračnom životu odvijala po ispravnom redu, osobito u vezi s pridržavanjem periodične uzdržljivosti.«¹⁴

Opredjeljenje za prirodne metode ima osim moralnih, još i medicinskih i psiholoških prednosti. Prednost je u njihovoj jednostavnosti, ne moraju se kupovati i ne mijenjaju normalne procese u organizmu. Međutim, zahtijevaju dobru i stručnu edukaciju, kao i discipliniranost para, apstinenciju u određenim vremenskim periodima, suradnju i razumijevanje partnera, motivaciju, požrtvovnost, preciznost, dosljednost. To sve mogu biti prednosti za izgradnju istinske bračne ljubavi u skladu s naravnim tjelesnim zakonitostima i čuvanjem zdravlja neremećenjem prirodnog ritma.

Prema izvješću Svjetske zdravstvene organizacije, uspješnost ispravne primjene prirodnih metoda iznosi 97,8%.¹⁵ Manjoj uspješnosti primjene pridonosi nedostatak discipline i »riskiranje« tijekom plodnog prozora.

Metode prirodne kontracepcije su: računanje plodnih dana/kalendarska metoda, Ogino-Knaus ili ritam metoda; promatranje vaginalne sluzi (ovulacijska, Billingsova ili Creighton metoda); mjerenje bazalne temperature; simptom-termalne metode; prekinuti snošaj; apstinencija. Radi lakšeg prikaza, podijelili smo ih u ritam metode i simpto-termalne metode.

1.1.2.1 Ritam metode

Računanje plodnih dana pouzdano je započelo s proračunatošću ginekologa i endokrinologa, Kyusaku Ogino, koji je 1923. demonstrirao kako ovulacija prethodi menstruaciji 12-16 dana. Njegove rezultate je potvrdio i dr. Herma-

¹³ Usp. D. DE MICHELI VITTURI, Prirodno planiranje obitelji: uloga liječnika obiteljske medicine u poučavanju metoda prirodnog planiranja obitelji, *Obnovljeni život*, 61 (2006) 3, 353-354.

¹⁴ *HV*, 21.

¹⁵ WORLD HEALTH ORGANIZATION, A perspective Multicentre Trial of the Ovulation Method of Natural Family Planning, *Fert. Ster.* (1981) 36, 152.

nn Hubert Knaus. Njihova »kalendarska /ritam metoda« računanja plodnih dana naziva se Ogino-Knaus metoda. Računanje plodnih dana temelji se na spoznaji da većina žena ima ovulaciju sredinom menstrualnog ciklusa. Prvi dan plodnog prozora određuje se oduzimanjem 18 dana od najkraćeg menstrualnog ciklusa. Zadnji dan plodnog prozora određuje se oduzimanjem 11 dana od najdužeg menstrualnog ciklusa.

Druga se skupina prirodnih metoda temelji na praćenju i promatranju cervikalne sluzi: njene rastezljivosti, prozirnosti i lubrikativnosti. Ova se metoda često naziva ovulacijska metoda i njena standardizirana modifikacija Creighton model, koju je razvio dr. Thomas Hilgers. Pribrajaju im se još i Modificirana sluzna metoda (*Modified Mucus Method*) te dvodnevna metoda (*Two-Day Method*). Najpouzdaniji primjer primjene prirodne metode, svakako je ona koju je razvio Dr. Billings početkom 1950-ih, promatranjem promjene cervikalne sluzi kojom se može predvidjeti ovulacija.¹⁶ Svakodnevne promjene hormonskog statusa dovode do promjene cervikalne sluzi. Razlikujemo pet faza u izgledu sluzi tijekom menstrualnog ciklusa: prva faza traje 4-5 dana nakon menstruacije (5.-9. dan ciklusa) i tijekom nje su vanjski spolni organi suhi. U drugoj (9.-10. dan ciklusa) fazi je sluz žućkasta, ljepljiva i nerastezljiva. Treća faza nastaje u vrijeme ovulacije; sluz je tada obilna, prozirna i vrlo rastezljiva - plodna sluz koja omogućuje prolazak spermija u maternicu. Četvrta faza nastupa nakon ovulacije kada sluz postaje ljepljiva i zamućena. Peta faza primjećuje se prije menstruacije kad je sluz oskudna i vodenasta. Druga i treća faza označuju dane velike mogućnosti začeća. Uspješna primjena Billingsove metode zahtijeva iskustvo i uredne menstrualne cikluse.

1.1.2.2. Simpto-termalne metode

Skupinu simpto-termalnih metoda, čine biološke metode koje se baziraju na sustavnom i kombiniranom praćenju određenih simptoma i fizioloških odstupanja organizma. Uključuje mjerenje bazalne tjelesne temperature i simptome ovulacije što se najčešće odnosi na promatranje cervikalne sluzi. Navest ćemo samo par pouzdano najreprezentativnijih.

Najčešća je metoda mjerenja bazalne temperature. To je vanjska temperatura tijela mjerena ujutro prije ustajanja iz kreveta i obavljanja bilo kakve aktivnosti.¹⁷ Neposredno nakon ovulacije znatno raste razina hormona proge-

¹⁶ Usp. E. BILLINGS-A. WESTMORE, *Billingsova metoda*, Zagreb, 1991; A. CAPPELLA – V. NAVARRETTA – E. GIACCHI, Il metodo dell'ovulazione Billings: dati e valutazione dello studio multicentrico dell'OMS, *Medicina e Morale*, 4 (1982), 371-387.

¹⁷ Mjerenje treba po mogućnosti obavljati uvijek istim bazalnim termometrom (s povećanim razmakom temperaturnih jedinica kako bi se s većom sigurnošću zapazile male promjene temperature) i na istom mjestu tijela, te vrijednosti bilježiti na temperaturni graf. Temperaturu je potrebno mjeriti svaki dan nakon prestanka menstruacije dok ne nastupi skok koji označava ovulaciju.

sterona što se između ostalog očituje porastom bazalne tjelesne temperature za 0.3-1 Celzijev stupanj. Temperatura ostaje povišena sve do početka slijedeće menstruacije. Standardno se preporučuje apstinencija od spolnih odnosa tri dana nakon zabilježenog porasta temperature. Redovnim mjerenjem bazalne temperature može se kod 80% žena utvrditi nastup ovulacije.

E. Kiley je u simptotermalnu metodu uključio i palpaciju vrata maternice, njegov položaj, otvorenost i konzistenciju, te je prozvana i palpacionom metodom.

Neophodno je navesti i *Natural Procreative Technology* (hrv. Tehnologija prirodne prokreacije), kao i Sustav skrbi o plodnosti *FertilityCare™ (Creighton Model FertilityCare™ System)* kao holistički pristup ženskom zdravlju i plodnosti¹⁸. Utemeljitelj mu je dr. Thomas Hilgers. Sustav je nastao na temelju iscrpnih istraživanja ženskog ciklusa i modifikacijom Billingsove ovulacijske metode. Kontinuirana istraživanja i evaluacije brojnih ženskih ciklusa doveli su do spoznaja da žena može pratiti svoje cikličke promjene, kao i odstupanja ginekološkog zdravlja i plodnosti.

Ova promatranje fizioloških tjelesnih znakova, farmaceutske su industrije potpomogle s aparatićima koji prate hormonalne aktivnosti tijekom ciklusa otkrivajući ne/plodnost. Najpoznatiji su: *Komora promatranja sluzi, Ovarijski Brown-ov monitor, Persona, Bioself plus*¹⁹. Te naprvice prate prisutnost estron-3-glucurinida u urinu, te time pouzdano otkrivaju plodna/neplodna razdoblja ženinog ciklusa.

2. Moralna valutacija odabranih sredstava za regulaciju bračne plodnosti

Kršćanski moral poziva supružnike da poštuju svoju narav u pozivu na ljubav bračnim odnosom²⁰.

¹⁸ Zanimljiva skraćenica u *FertilityCare™* sustavu koja u izvorniku glasi SPICE (engl. začim) označava sveobuhvatnost ljudske spolnosti: S (*spiritual*) - duhovna, P (*physical*) - tjelesna, I (*intellectual*) - intelektualna, C (*creative*) - kreativna i E (*emotional*) - emocionalna. U tom smislu ljudska spolnost obuhvaća čitavu osobu.

¹⁹ Za detaljniji uvid: A. CAPPELLA – A. SAPORSI, *Impegno di moderne tecnologie nella regolazione naturale della fertilità: il monitor ovario di Brown*, *Medicina e morale*, (1997), 1119-1128.

²⁰ U netom minulom stoljeću objavljeni su brojni dokumenti o bračnoj čistoći: *Casti conubii* (1930.), govori Pija XII, pastoralna konstitucija *Gaudium et spes* (1965), enciklika *Humanae vitae* (1968), apostolska pobudnica *Familiaris consortio* (1981), pismo obiteljima *Gratissimum sane* (1994), enciklika *Evangelium vitae* (1995), Ljudska spolnost: Istina i značenje. Odgojne smjernice o ljudskoj ljubavi; brojne poruke biskupskih konferencija, teologa, smjernica papinskog vijeća za pastoral zdravstvenih djelatnika katoličkih liječničkih udruženja i brojni drugi.

»U svjetlu iskustva tolikih bračnih drugova i podataka različitih ljudskih znanosti, teološko razmišljanje može uočiti, i pozvano je da to produbi, antropološko i ćudorednu razliku što postoji između kontracepcije i korištenja ritmičkim razdobljima...koja u konačnici, uključuje dva poimanja osobe i ljudske spolnosti nesvodiva jedan na drugoga.«²¹

Bračni drugovi, sjedinjujući se u jedno tijelo trebaju izražavati cjelovito i izvorno darivanje u kojem su intrinzično povezane dvije dimenzije: ljubav i prokreacija. Ti bračni čini su (*bonus et honestus*), dostojanstvena refleksija Stvoriteljevog nauma bračne plodnosti, kada se izražavaju na uistinu častan i potpun način tjelesnog predanja. »Ako se čuvaju oba bitna vida – vid sjedinjenja i vid rađanja, bračni čin u cijelosti zadržava smisao uzajamne, istinske ljubavi, kao i svoju usmjerenost prema visokoj zadaći roditeljstva, na koju je čovjek pozvan.«²² Tu je povezanost Bog ustanovio i čovjek je ne smije samovoljno raskinut. Na to ukazuje i enciklika HV u br. 9: »bračna ljubav jest plodna ljubav koja se ne iscrpljuje sva među samim supružnicima, nego je određena na to da se nastavi buđenjem novih života«. Naglašavanjem crkvenih dokumenata možemo zaključiti da je dvostruki smisao bračnog sjedinjenja u ljubavi i povezanog prenošenja života u ljubavi, po sebi objektivno nerazdvojjiv i spada u bitnost samog bračnog čina.

Prihvativši ovu činjenicu, nije odgovorno manipulirati bračnim činom tako da on izražava samo emotivnu dimenziju, a ne i onu prokreativnu; ili da izražava samo jedan biološko-fizički čin, a ne i afektivno-duhovno sjedinjenje. »Ljubav i plodnost u svakom su slučaju osmišljanje i vrednote spolnosti, one se uključuju i uzajamno dozivaju pa se stoga nijedna ne može staviti na mjesto druge niti nasuprot njoj.«²³

Naše vrijeme itekako cijeni *unitivan karakter* spolnog čina, ali ima malo razumijevanja za onaj drugi, *prokreativan*, nerazdvojan aspekt koji je združen s onim sjedinjujućim. Moderni trendovi tretiraju djecu kao neželjene poteškoće, a ne kao Božje darove; tretiraju plodnost kao stanje koje moramo sprječavati u strahu od slučajne, neželjene trudnoće.

Crkva oduvijek naučava da »svaki svjestan i slobodan kontracepcijski čin s nakanom da se izbjegne rađanje, znači po sebi objektivno nedopušten i teško grešan čin.«²⁴ »Svaki čin koji, ili u vidu bračnog čina ili u njegovu vršenju ili u razvoju njegovih prirodnih posljedica ima za svrhu ili je sredstvo da se

²¹ IVAN PAVAO II, Apostolska pobudnica Familiaris consortio, *Acta Apostolicae Sedis*, 74 (1982) 118, 32,6 (u daljnjem tekstu: FC).

²² HV, 12.2.

²³ SVETI ZBOR ZA KATOLIČKI ODGOJ, *Ljudska spolnost: Istina i značenje. Odgojne smjernice o ljudskoj ljubavi*, Zagreb, Kršćanska sadašnjost, 1996, br. 32.

²⁴ I. FUČEK, *Moralno-duhovni život. Predbračna ljubav. Bračna ljubav*, IV, Split, Verbum, 2005, 363.

onemogućiti rađanje novog života, u sebi je zao.«²⁵ Temeljni razlog zbog kojega bi takvo ograničavanje poroda bilo nedozvoljeno i grješno jest taj što čovjek time otklanja svoju povezanost i stvaralačku suradnju s Bogom u proturječju konačnom cilju bračnog čina.

Bračni se drugovi u ograničavanju poroda ne smiju služiti bilo kojim umjetnim sredstvima ili samovoljno, nego su uvijek dužni slijediti svoju savjest koju trebaju uskladiti s objektivnim normama morala, tj. s naravnim moralnim i pozitivnim Božjim zakonom, te s učiteljstvom Crkve²⁶. Nedopuštenim ili umjetnim sredstvima kontrole rađanja, Crkveno Učiteljstvo se izjasnilo za one tehnike koje se provode kontraceptivnim metodama. HV navodi i osuđuje tri glavne grupacije nedopuštenih sredstava.

»Treba apsolutno isključiti kao dopušten način regulacije poroda izravno prekidanje procesa već započetog rađanja, nadasve izravan pobačaj..., trajnu ili privremenu sterilizaciju..., svaku akciju koja u predviđanju bračnog čina, ili u njegovom izvođenju, ili u razvoju njegovih naravnih posljedica, ima kao svrhu da se zapriječi rađanje novog života.«²⁷

Osim ovih crkveno-moralnih motiva nedopuštenosti primjene ovih metoda, postoje i one medicinske naravi. Ne postoji idealno kontracepcijsko sredstvo, unatoč raznovrsnosti ponude. Niti jedna kontraceptivna metoda nije sasvim pouzdana, niti je sasvim neškodljiva, niti je primjena olako jednostavna, a da za sobom pritom ne povlači još i moralno/etičko odobravanje. Usprkos raspoloživim sredstvima za »zaštitu od trudnoće«, njihova uporaba ne može imati apsolutnu sigurnost, ali ni isključivost od negativnih nuspojava.

»Još nikada nije tako moćan medikament s toliko nepoznanica bez medicinske indikacije davan zdravim ljudima.... Niti je nakon saznanja o tolikim učestalim dalekosežnim nuspojavama tako dugo ostao u prodaji, kao sredstvo za sprečavanje začeca.«²⁸

Najnovija istraživanja objavljena u prestižnim ginekološkim časopisima upozoravaju na niz štetnih kontraindikacija hormonskih nadomjestaka ili blokatora: povišeni rizik karcinoma ženskih reproduktivnih organa, krvožilna začepjenja: tromboze, artritisa, ateroskleroze, bolest koronarnih arterija, srčani i moždani udar, embolija, oštećenja jetre, astma, Alzheimerova bolest, vanmaternična trudnoća, karcinom reproduktivnih organa, menstruacijske nepravilnosti, učestalije infekcije, promjene u probavnom traktu, dobivanje na težini, migrene, mučnine, smanjenje libida/spolnog interesa...²⁹ Za vrijeme

²⁵ *Katekizam Katoličke crkve*, Hrvatska biskupska konferencija (za uporabu prijevoda na hrvatskom jeziku), Zagreb, Glas Koncila, 1994, br. 2370.

²⁶ Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Pastoralna konstitucija o Crkvi u suvremenom svijetu – *Gaudium et spes* (7. 12. 1965), u: *Dokumenti*, Zagreb, Kršćanska sadašnjost, 2002; br. 50.

²⁷ HV, 14.

²⁸ A. LAUN, *Ljubav i partnerstvo*, Split, Verbum, 2005, 128.

²⁹ Usp. D. DE MICHELI VITTURI, Bračni dijalog..., 495.

samog uzimanja, žena može osjetiti određene nuspojave kao: razdražljivost, muka, povraćanje, grudno rastezanje, otečenost, povećanje tjelesne težine, glavobolja, depresija, smanjenje seksualne želje, vaginalna suhoća...

»Da bi živjeli svoju spolnost i ispunili svoje odgovornosti u skladu s Božjim naumom, važno je stoga da supružnici poznaju prirodne metode regulacije svoje plodnosti³⁰. Prirodne metode poštuju cjelinu i posebnost bračnog čina, dok to *kontracepcijske metode*, ne čine. Parovi s pritom ne koriste nikakvim »umjetnim sredstvom« u svrhu izbjegavanja začeca, već se prilagođavaju naravi periodične plodnosti kada predviđaju da na osnovi bioloških zakona ne/će postati roditeljima.

»Ako dakle postoje opravdani razlozi da se porođaji učine rjeđima, razlozi koji potječu bilo iz tjelesnog ili duševnog stanja bračnih drugova, ili iz vanjskih okolnosti, Crkva uči da je tada dopušteno voditi računi o prirodnim mijenama, koje su imanentne moćima rađanja, te imati ženidbeni odnošaj samo u neplodnim danima, i na taj način tako regulirati broj porođaja, da se ne povrijede moralna načela.«³¹

Izraz »naravna kontracepcija« se među moralistima podrazumijeva da označi periodičku uzdržljivost ili korištenje neplodnih dana. Ona može biti etički opravdana, budući da odluka supružnika pribjegavajući se periodičkoj uzdržljivosti, oni ipak ostaju otvoreni rađanju. Da uzmognu razumno planirati porod, imajući za to opravdane razloge, u skladu s izvornim dinamizmom posvemašnjeg darivanja bez ikakvog izobličavanja.

»Korištenje prirodnim razdobljima uključuje prihvaćanje vremena osobe (ženskog ciklusa), a ujedno i prihvaćanje dijaloga, uzajamnog poštivanja, zajedničke odgovornosti gospodarenja samim sobom. Prihvatiti, vrijeme i dijalog znači priznati ujedno duhovno i tjelesno značenje bračnog zajedništva kao i živjeti ljubav u njezinu zahtjevu vjernosti.«³²

Njihova se ljubav ne manipulira, ne banalizira i ne uništava kao kod para koji se utječu kontracepciji. Oni tako žive u milosti sakramenta ženidbe. U ovom kontekstu, bračno zajedništvo se obogaćuje vrijednostima nježnosti i osjećajnosti koji stoje u srži ljudske seksualnosti i njene fizičke dimenzije. Oni altruizmom produbljuju svoj brak većom intimnošću, čuvaju ljubav u autentičnosti slobodnom od egoističnih prohtjeva požudnih udovoljavanja, u sakramentalnim okvirima predviđenima za bračne čine časnim načinima sjedinjenja. Za razliku od takvog stava, kontracepcija pretvara seksualnost ljudskog tijela u »imati« i »potrošiti«³³. Kontracepcijom se izolira seksualni

³⁰ SVETI ZBOR ZA KATOLIČKI ODGOJ, *Odgojne smjernice...*, br. 62.

³¹ HV, br. 16.

³² FC, 32.6.

³³ I. FUČEK, Prenositi ili priječiti život, u: *Obitelji, postani ono što jesi!* Radovi simpozija o pabudnici pape Ivana Pavla II, *Familiaris consortio*, 28.-30.11.1983, Đakovo, GRO Tipografija, 1984, 59.

užitak iz cjeline osobe u vlastitu korist i narušava se smisao ljubavi, svodeći bračnog partnera na objekt naslade.

Mnogi će parovi potvrditi, a drugi tek uvidjeti, da između odabira uporabe kontraceptivnih sredstava i neplodnih perioda, nije samo pitanje odabira različite metode, već i pitanje različitog mentaliteta i životnog stila³⁴. Da bi im to olakšali, smatram korisnim navesti zanimljivu sintezu pluriperspektivno ujedinenih argumenta za prirodnu regulaciju začeca, koji nam prikazuje Laun³⁵:

Sa strane vanjskih gledišta:

- *Feministički argument:* smatra da kontracepcija služi muškom gospodarenju nad ženama. »Ranije su se žene mogle zbog stidljivosti ili straha od neželjene trudnoće barem uskraćivati, ako nisu imale nikakve želje za to, a danas moraju zahvaljujući prosvjetiteljstvu i piluli biti uvijek na raspolaganju.«³⁶ Naprotiv, prirodna regulacija začeca potiče muškarce da doslovno imaju obzira prema svojim ženama, čime nastaje novi odnos među njima.

- *Kritika kapitalizma:* smatra kako su kontracepcijska sredstva instrument moći u rukama bogatih da bi vladali siromašnim narodima.

- *Argument zelenih* postavlja pitanje: zašto žene trebaju biti podvrgnute kemijskim ili mehaničkim manipulacijama? Zagovaraju povratak prirodnim procesima.

- *Umjetna kontracepcija ima svoje nuspojave:* često puta mnogo gore nego što odgovorni to priznaju.

- Kontracepcijska su sredstva negativna za *demografsku zbilju*.

Ljudsko psihološki argumenti:

- *Više zajedničke odgovornosti:* prirodna regulacija začeca uključuje oba partnera u odgovornost. Ona sprečava da muškarac ženi pripisuje problem kontracepcije i da je time ostavlja samu. To je zajednički ciklus na kojeg oboje trebaju paziti.

- *Više razgovora:* prirodna regulacija začeca potiče razgovor o intimnom području i time se olakšava razgovor o svim drugim stvarima.

- *Više nježnosti:* razdoblja povremenih suzdržavanja potiču želju i čežnju koje služe ljubavi, da supružnici ne reduciraju ljubav samo na spolni čin. Ljudska seksualnost nije samo u biološkoj/tjelesnoj strukturi osobe, već uključuje i duhovnu osobnost para.

- Žene promatranjem procesa svoga tijela dobivaju novi odnos prema sebi.

³⁴ Za detaljniji uvid: G. DAVANZO, Procreazione responsabile, u: S. LEONE – S. PRIVITERA (ur.), *Nuovo Dizionario di Bioetica*, Istituto Siciliano di Bioetica, Città Nuova, Rim 2004, 914-919.

³⁵ Usp. A. LAUN, *Ljubav i partnerstvo...*, 130-132.

³⁶ Usp. ID., *Aktualni problemi moralne teologije*, Đakovo, UPT, 1999, 113.

Prikazujući prethodno navedena sredstva regulacije potencijalne bračne plodnosti, njihove moralno-medicinske prednosti i nedostatke, razmatrat ćemo u narednom dijelu članka, učestalost i odabir njihove primjene, na temelju provedenih socio-istraživanja.

3. Istraživanja i statistička analiza doživljaja svetosti bračnog poziva poštivanjem prirodnih metoda

3.1 Dosadašnja istraživanja

Dosadašnja istraživanja vezana uz ispitivanje stava i prakticiranja prirodnih metoda reguliranja bračne plodnosti, dosta su rijetka. Dok ona dostupna s kojima možemo pokušati vući paralele i mjeriti odstupanja, ne daju nam uvida u razloge konkretnijih stavova i razloga odbijanja i njihove ne/mogućnosti prakticiranja.

Istraživanja provedena na području SAD-a su pokazala kako je oko 65% katolika do 60' godina živjelo u skladu s crkvenim naučavanjem planiranja obitelji. Međutim najnovija istraživanja potvrđuju nagli zaokret, te navode kako 76% američkih žena katoličke vjeroispovijesti koristi neki od kontraceptivnih oblika (od toga čak 94% koristi metode osuđene u službenim crkvenim izjavama).³⁷

Strassman je u svojoj anketi utvrdio da se kao najučestalije prirodne metode smatraju tehnika prekinutog snošaja, koju koristi 61% parova, dok je druga najučestalija metoda uporaba kondoma, koja predstavlja ¼ ispitanih slučajeva.³⁸

Europska studija o vrednotama provedena u razdoblju od 1981. do 1990., uočava kako se sedamdesetih godina dogodio veliki raskorak između nauka Crkve o odgovornom roditeljstvu i metodama reguliranja začeca.

Istraživanja provedena na podneblju Hrvatske populacije ističu neprihvatanje konkretnijih, praktičnih elemenata religijskog identiteta, kao što su «nekorištenje umjetnih metoda zaštite od začeca» (67,4%).³⁹ Na pitanje da li bi se vjernik trebao pridržavati crkvenih odredbi o neprimjeni umjetnih metoda zaštite od začeca ispitanici Hrvati su odgovarali kao što je predstavljeno u tablici:

³⁷ Usp. T. MATULIĆ, *Metamorfoze kulture. Teološko prepoznavanje znakova vremena u ozračju znanstveno-tehničke civilizacije*, Zagreb, Glas Koncila, 2009, 452.

³⁸ M. GAUDEFROY, *Metode regulacije poroda. Medicinski aspekt*, u: M. Gaudefroy (ur.), *Seksološke studije*, Zagreb, Kršćanska sadašnjost, 1971, 259.

³⁹ Usp. K. NIKODEM, *Modernizacija i religijske promjene u hrvatskom društvu. Sociološki aspekti religioznog identiteta u tranzicijskom razdoblju*, doktorska dizertacija, Zagreb, Filozofski fakultet, 2006, tablica 159., 206.

	Ne	Da
Nekorištenje umjetnih metoda zaštite od začeća	67,4	32,4

	Obavezno	Djelomično	Uopće ne	Bez odgovora
Ne rabiti umjetne metode zaštite od začeća	16,8	28,9	53,9	0,4

U istom istraživanju u upitniku bioetičke naravi, među česticama koje su trebale odrediti vjernički identitet nalazilo se slijedeće pitanje: »Što za Vas osobno znači biti religiozan«? Na ovo pitanje bila je ponuđena slijedeća opcija odgovora: »Ne koristiti umjetne metode zaštite od začeća«. Rezultati su pokazali da se 73,2% ispitanika izjašnjava kako se korištenje umjetne metode zaštite ne kosi sa osobnom religioznošću, dok je svega 26,8% smatralo da biti vjernik uključuje i pridržavanje crkvenih moralnih odredbi. Ovim se rezultatima već uočava blagi porast (oko 6%) desetogodišnjeg progresivnog rasta prema nepoštivanju prirodnih metoda. To upućuje na pomisao kako su se ovi isti, priklonili nekom od suvremeno propagiranih kemijskih/mehaničkih ili farmakoloških metoda suvremene kontracepcije.

Najrecentnije rezultate donosi nam istraživanje provedeno u ordinaciji opće medicine dr. Danijele De Michele Vitturi (od 14. veljače do 23. travnja 2005.).⁴⁰ Na zahtjev da ispitanici nabroje prirodne metode, 30% njih nije nabrojalo nijednu, jednu je spomenulo 40% ispitanika, dvije je nabrojalo 20%, tri metode 7%, a četiri metode 4%. Ustvrdeno je da relativno mali broj obitelji živi svoju plodnost na prirodan način, a mlađa populacija, još i manje.

	Mlađi od 40	Stariji od 40	Ukupno
Ne koriste PPO	19	17	36
Koriste PPO	6	31	37
Ukupno	25	48	73

Najučestaliji oblik prirodne metode, za njih je *coitus interruptus* 30%, potom slijedi Billingsova metoda 11%, i 10% neke druge metode. Većina ispitanika, njih 45% o tim je metodama samouka, dok je 25% doznalo za njih od roditelja, 15% od liječnika, a u crkvi ili tijekom školovanja 5%. Na upit tko bi prema mišljenju ispitanika trebao podučavati o PPO, za roditelje se izjasnilo 44%, za liječnike 38%, dok je za ostalo (škola, crkva), odgovorilo 18% ispitanika.⁴¹ Zainteresiranih za predavanje liječnika o PPO, bilo je 69%.

Iz kratkog presjeka ovih istraživanja pronašli smo povoda da otkrijemo u sklopu novog istraživanja »Kršćanski identitet i kvaliteta bračnog i obiteljskog života«, kakav je današnji stav deklariranih vjernika o poznavanju i korištenju prirodnih metoda.

⁴⁰ Opširnije u: D. DE MICHELI VITTURI, Prirodno planiranje..., 353-366.

⁴¹ Usp. isto, 359-361.

3.2 Polazne hipoteza i cilj istraživanja

Kao polaznu hipotezu, pretpostavili smo si da s obzirom na suvremene biomedicinske tehnike i farmaceutske metode regulacije bračnih sjedinjenja i ravnjanja plodnosti, mnogi parovi postaju sve svjesniji štetnosti određenih farmakoloških supstancija u kontraceptivnim pripravcima. Sukladno tim postavkama, naša hipoteza je da bi kod zrelijih i upućenijih osoba, u stalnim vezama (supružnici) mogli naići na veće vrednovanje i primjenu ovih prirodnih metoda regulacije bračnih sjedinjenja.

Glavni cilj nam je temu spolnosti uklopiti u okvir osobe i njezine tjelesnosti te odatle izvući pretpostavke za moralnu prosudbu odgovornog rađanja. Drugotni cilj ove projektne sekcije je naglasiti moralno-ispravne metode bračnih sjedinjenja, kako bi razlozi koji opravdavaju prihvaćanje ili odbijanje prokrektivne plodnosti bili iskreno i moralno utemeljeni.

3.3 Analiza dobivenih podataka projekta »Kršćanski identitet i kvaliteta bračnog i obiteljskog života«

Prirodna kontracepcija se nesumnjivo shvaća kao zahtjevna metoda planiranja začeca koja zahtijeva suradnju oba partnera, dijalogom, uzajamnim poštivanjem i odgovornosti, kao i autodominacijom u određenim mjesečnim intervalima.

U slijedećoj tablici prikazujemo stav naših ispitanika o korištenju prirodnih metoda kontrole začeca.

Katolička crkva u pitanju planiranja broja djece zahtijeva korištenje prirodnih metoda kontrole začeca. Kakav je Vaš stav prema tom pitanju?	Ne	Da	Ne znam, ne mogu procijeniti
1. Prihvaćam prirodne metode začeca	13,2	68,1	18,7
2. Koristim prirodne metode začeca	28,4	52,0	19,2
3. Smatram da prirodne metode začeca nisu pouzdane	31,4	34,9	33,7

Čini se da ipak većina ispitanika, 68,1%, prihvaća prirodne metode začeca dok se od tih istih i 52% izjašnjava kako te metode i koristi u svojim bračnim sjedinjenjima. U oba slučaju imamo i 18,7-19,2% onih koji još ne znaju/nisu poučeni, a moglo bi ih se pridobiti slijeđenju ovih metoda da im se planski na ispravan način predstave i da ih se podučiti metodama prirodnog planiranja obitelji od strane odgojno-obrazovnih/zdravstvenih/crkvenih ustanova. Budući da su prirodno planiranje obitelji i s njim povezano odgovorno roditeljstvo, dosta kompleksni (od medicinskih i higijenskih, preko psiholoških, socijalnih i etičko-moralnih aspekata), nije ih moguće zadovoljiti pomoću dosadašnje

predbračne pastoralne prakse koja je bila svedena na svega 6 susreta predbračne pouke.

U prijašnjim smo istraživanjima imali formulaciju: da li se vjernici očituju svojim nekorištenjem prirodnih metoda zaštite od začeća? Njihov je odgovor kotirao u vrlo visokom negativnim postocima neprihvatanja/nekorištenja ovih metoda, oko 67-73%, u progresivnom rastu od 6% u razmaku istraživanja od nekih desetak godina. S obzirom na naša pozitivnija očitovanja rezultata imamo razloga za skromni optimizam.

	45.9. Prihvatiti svako začeto dijete	45.12. U potpunosti poštivati nauk Crkve/vjerske zajednice
31. Katolička crkva u pitanju planiranja broja djece zahtijeva korištenje samo prirodnih metoda kontrole začeća (Ogino-Knaussova metoda, Billingsova, metoda praćenja bazalne temperature). Kakav je Vaš stav prema tom pitanju? - 1. Prihvaćam prirodne metode	,116(**)	,113(**)
31.2. Koristim prirodne metode začeća	,080(**)	,095(**)
31.3. Smatram da prirodne metode začeća nisu pouzdane	,006	,028

Oni koji se drže dijelom katoličkog identiteta »prihvatiti svako začeto dijete« i »u potpunosti poštivati nauk Crkve« češće prihvaćaju Prirodne metode planiranja obitelji. Značajna ali niska korelacija dobivena je i s varijablom »Koristim prirodne metode začeća«, dok s varijablom »smatram da prirodne metode začeća nisu pouzdane« nije dobiveno statistički značajne povezanosti.

Unatoč želji za prihvaćanjem ovih metoda, neki ispitanici, ipak smatraju da načini koji pretpostavljaju spolnu uzdržljivost, ometaju raspoloživost za spolni dijalog bračnog para i programerski organiziraju bračni život prema temperaturnoj krivulji ili proračunatosti kalendara; da periodična uzdržljivost ponekad razdvaja, umjesto da sjedinjenje, te se svime time, samo ometa spontanost bračne ljubavi u danima kada je plodnost prisutna i kada se najviše čezne za spolnim sjedinjenjem.⁴²

⁴² Protivnici ovih metoda nazivaju ih, neprirodnima jer se sprječava seks u plodnom razdoblju kad bi, po prirodnim nagonima i zakonima, partneri osjećali snažnu potrebu seksualne aktivnosti.

Katolička crkva u pitanju planiranja broja djece zahtijeva korištenje prirodnih metoda kontrole začeca. Kakav je Vaš stav prema tom pitanju?	Ne	Da	Ne znam, ne mogu procijeniti
3. Smatram da prirodne metode začeca nisu pouzdane	31,4	34,9	33,7

Rezultate njihove nepouzdanosti dobili smo u tri podjednaka omjera: 34,9% onih koji smatraju da prirodne metode nisu pouzdane; 33,7% neupućenih, te 31,4% ispitanika koji ih smatraju pouzdanima. S obzirom na tezu »nepouzdanosti«, i podjednak omjer neupućenih, trebalo bi razraditi nedoumice i razloge neprihvatanja. Pretpostavljamo da se radi o nesigurnosti primjene i oslanjanja na prirodne metode s obzirom na njihovu ne/provedivost u iregularnim ciklusima (pre-menopauzi, dobi laktacije/dojenja; narušenim imunom sustavom) i teškoćama kalkuliranja, u čemu bi im savjetodavnost jednog centra pred/bračnog savjetovališta, itekako mogao rasvijetliti nedoumice i olakšati življenje spolnosti u sklopu autentičnog kršćanskog bračnog života.

Informiranost ljudi o programiranju planiranja obitelji postaje ključni kriterij uspješnosti kao moralno-pastoralni imperativ za ovo područje. Bilo koju kontraceptivnu metodu, bračni bi par trebao zajednički odabrati, nakon dostatne poduke što bi im trebali pružiti centri za pripremu za brak, predavanja ili tribine unutar župnih zajednica. Po uzoru na već neke postojeće, kao što su: Billings Ovulation Method Center Tulsa chapter (www.boma-usa.org); Creighton Model Oklahoma City chapter (www.popepaulvi.com); Marquette Method Oklahoma City chapter (www.marquette.edu/nursing/nfp/about.htm); Northwest Family Services Inc. (www.nwfs.org); Family of Americas Foundation (www.familyplaning.net/engindex.html); Centro studi dei regolazione naturale della fertilità (www.rm.unicatt.it/cdr/regnatfert)... Da bi se to uspjelo ostvariti, potrebna je ciljana pastoralna aktivnost poticanja su-odgovornosti svih djelatnika i zajednica, liječnika, stručnjaka, bračnih savjetnika i odgojitelja koji mogu djelotvorno pomoći bračnim drugovima da svoju ljubav žive u poštivanju svrhe bračnog čina koji izražava njihovu ljubav. Liječnicima i pripadnicima zdravstvene struke, papa se obraća da u vršenju njihova uzvišena poziva »leže na srcu viši zahtjevi njihova kršćanskog poziva. Neka svakom prilikom ustraju u promicanju rješenja nadahnutih vjerom i ispravnim razlozima i neka se potruže da u svojoj sredini probude povjerenje i poštovanje prema tim rješenjima.«⁴³ »U planiranju obitelji, liječnik će promicati u prvom redu odgojne i prirodne metode, a zatim one metode kontracepcije koje su u skladu s medicinskim spoznajama i moralnim stavovima žene (i muškarca). Njegova je dužnost upoznati ženu s načinom djelovanja i štetnosti pojedinih

⁴³ HV, 27.

sredstava, odnosno postupaka.«⁴⁴ »Dragocjeno svjedočanstvo mogu i moraju dati supružnici koji su, zahvaljujući povremenoj suzdržljivosti, postigli osobnu zreliju odgovornost spram ljubavi i životu.«⁴⁵

Pred problemom poštenog reguliranja poroda, crkvena zajednica u današnje vrijeme mora se truditi da stvara uvjerenja i pruža posve konkretnu pomoć onima koji žele očinstvo i majčinstvo na uistinu odgovoran način. Iz sveg navedenog, jasno nam se nameće potreba nužnog osnivanja Instituta za bračno i obiteljsko savjetovanje uz razvijanje osjećaja odgovornosti, kako bi se ostvario pokušaj teološkog promišljanja da se odluci bračnog para o prenošenju života udijeli jedna autentična moralna dimenzija.

4. Regulacija bračnih sjedinjenja pod imperativom »odgovornog roditeljstva«

Kada govorimo o odgovornom roditeljstvu mislimo na: odgovorno darivati život i odgovorno odgajati. Odgovorno roditeljstvo znači da supružnici sporazumno i zajednički odlučuju o broju djece i vremenu kada će tu djecu roditi, u odgovornosti pred Bogom, Crkvom, društvom, samima sobom, i djecom koja su se rodila ili za koju predviđaju da će se roditi.

Oba supružnika imaju odgovornost s obzirom na sam spolni čin i vlastitu plodnost. Gledano na biološke procese, odgovorno roditeljstvo znači poznavanje i poštivanje njihova funkcioniranja: razum, u sposobnosti darivanja života, otkriva biološke zakone koji su dio ljudske osobe. Kad je riječ o psihološkoj dimenziji, težnji instinkta i strasti, odgovorno roditeljstvo znači gospodstvo volje i razuma nad njima⁴⁶. Rađanje ne može biti prepušteno samo instinktima, kao što ne može biti ni programirano pukom tehničkom stvarnošću. Ljudsko rađanje mora biti odgovorno! »U odnosu na urođene nagone i duševne osjećaje, odgovorno roditeljstvo znači potrebno gospodovanje koje nad njima moraju vršiti razum i volja.«⁴⁷ Moralno vrednovanje načina regulacije bračne plodnosti mora prosuditi intenciju bračnih drugova o primjeni odgovarajuće metode koje znanost i medicina nameću obiteljima kroz razne ponude i »rješenja«, koja i nisu u skladu s voljom Božjom.

»Rađanje je bitan zahtjev bračnog staleža, ali način i modalitet primjene uvijek je podložan sudu razboritosti bračnih drugova, prema moralnim normama koje ga upravljaju. Vrednovanje tih motiva...isključivo je u kompetenciji samih roditelja. Oni su jedini u stanju prosuditi svoju iskrenost, stanje svoje

⁴⁴ *Etički kodeks Hrvatskog liječničkog zbora*, 26. veljače 1993. i 2006, točka 3.3; čl. 3. točka 2.

⁴⁵ FC, 35.3.

⁴⁶ Usp. IVAN PAVAO II, *Paternità e maternità responsabili alla luce della Humanae vitae*, (1. kolovoza 1984.), u: *Insegnamenti di Giovanni Paolo II*, VII/2, Città del Vaticano, 1984, 144-151.

⁴⁷ HV, 10.

afektivne uravnoteženosti, svoje sposobnosti da djecu formiraju i pravo odgoje, svoje psihološke uvjete i svoju ekonomsku situaciju.«⁴⁸

Možda neke okolnosti⁴⁹ trenutno natjeraju supruge da izbjegnu novu trudnoću. Na savjesti bračnih drugova ostaje preispitati razloge određenih motiva. »Ako u svojoj kršćanskoj savjesti, dobro informiranoj i dobro formiranoj, supruzi predviđaju da je u njihovu slučaju važnija vrednota zajamčiti jedinstvo i stabilnost njihova braka i njihove obitelji i s iskrenom neugodnošću priznaju da u njihovom konkretnom slučaju nije moguće ostvariti ideal bračne ljubavi u potpunosti...., takvi supruzi neka ne misle da su zato odijeljeni od Božje ljubavi.«⁵⁰ Jer strogi i rigidni ispovjednički stavovi mogu dovesti do slijedećeg upozorenja: »ne priznavajući mogućnost subjektivnih stanja savjesti, dovodi nas u opasnost moralnog integralizma koji bi u stanovitim, zaista subjektivno nerješivim situacijama i spletovima savjesti mogao dovesti nekog čovjeka dotle da onda odbaci *sve*, pa bi naš moralni integralizam tada bio *contraproductens* i postizavao bi obratno od onog što se želi.«⁵¹

Glavni cilj cjeline posvećene metodama regulacije bračnih sjedinjenja bio nam je uklopiti temu spolnosti u kontekst osobe i njezine tjelesnosti te odatle izvući pretpostavke za ispravnu moralnu prosudbu uporabe određene metode. Da bi ljubav mogla postići punu osobnu vrijednost i da bi mogla istinski ujedinjavati muškarca i ženu, treba biti snažno utemeljena na afirmaciji vrijednosti cijele osobe. Ljubav i s njom povezana spolnost je uvijek na višoj razini, koja nije samo biološka, nego i transcendentna, duhovno-duševna, jer obuhvaća cijelu osobu i smjera prema plodnosti na putu zajedničkog spolnog života. Ove su nam polazne misli personalistički utemeljene normativnosti za prosudbu spolne aktivnosti, potrebne kako bismo uvidjeli da sjedinjenje partnera, nikad nije biološki odvojiv čin koji istovremeno ne obuhvaća sve dimenzije ljudske spolnosti. Zaštita ispravnog poimanja ljudske spolnosti i specifičnosti bračnih čina, treba biti promatrana i tumačena u svjetlu ispravne valorizacije ljudske spolnosti. Tome znatno mogu pomoći programi predavanja o ljudskoj spolnosti, koju ju pokušavaju vrednovati na kršćanski ispravan način, kao što su: *Loving for life, Teen star, Teachable moments...*

⁴⁸ IVAN FUČEK, Odgovorno roditeljstvo – stvarnost ili utopija?, *Obnovljeni život*, 29 (1974), 250.

⁴⁹ Npr. reproduktivno zdravlje žene, obiteljska ekonomska situacija, nezrelost, psihološka nepripremljenost bračnih drugova da prihvate novo biće... Premda u pozadini također mogu biti i drugi motivi poput: želja za komoditetom, profesionalne ambicije, egoističke tendencije neobvezujućih datosti...

⁵⁰ M. SRAKIĆ, Neki moralno-pastoralni vidovi obiteljske kateheze, u: *Rast vjere i obitelj*. Zbornik radova VIII. i IX. KLJŠ, Subotica i Đakovo, 1979/1980, 241-258.

⁵¹ I. FUČEK, Odgovorno roditeljstvo..., 261.

Zaključak

Prisega koju si izriču bračni partneri: »*Obećavam ti vjernost u dobru i zlu, u zdravlju i bolesti i da ću te ljubiti i poštovati u sve dane života svoga*«⁵², nije vezana samo uz iskazivanje ljubavi u povremenim periodima i isključivo svediva samo na tjelesni čin sjedinjenja. Oni se prisežu na kreativnu i integrativnu ljubav koja je u stanju poštovati puno dostojanstvo bračnog sjedinjenja i njegove posljedično-potencijalne prokreacije. Ona je najostvarivija prirodnim metodama regulacije bračnog čina.

»Bez sumnje da će se nauka Crkve o regulaciji poroda, koja proglašuje sam božanski zakon, mnogima činiti teško provodivom ili čak nemogućom. Ona, kao i sve što je veliko i blagotvorno, traži ozbiljno zalaganje, i mnoge napore od pojedinca, obitelji i društva. Ali tko dobro razmisli, neće moći ne uvidjeti da takvi naponi povećavaju čovjekovo dostojanstvo i da su blagotvorni za ljudsku zajednicu.«⁵³

Ovim smo promišljanjima na osnovu dobivenih socio-religijskih istraživačkih podataka, željeli naglasiti da je potrebno u uporabi moralno ispravnih metoda, da razlozi koji opravdavaju prihvaćanje ili odbijanje prokreativne plodnosti budu iskreno i moralno utemeljeni po principu odgovornog roditeljstva. »Ako su motivi koji se navode za isključivanje prenošenja života sebični ili pokvareni, onda sama metoda, bila to periodična ili potpuna uzdržljivost, ne može spasiti njihovu moralnost.«⁵⁴ Problem nije u tome jesu li prirodne metode dopuštene, jer poštuju prirodni biološki ritam žene, dok je umjetna kontracepcija nedopuštena jer remeti biološki red. Ono što je u igri nije priroda u biološkom smislu termina, već osobni dignitet. Posljednja razboritost svake prirodne metode nije svedeno na njenu jednostavnu učinkovitost ili biološku vjerodostojnost, već njena usklađena dosljednost s kršćanskom vizijom spolnog izričaja oblika bračne ljubavi⁵⁵. Za to ostvarenje ključna je pedagogija auto-dominacije i samo-kontrole pomoću duhovne energije kreposti čistoće za onoga koji želi proživljavati punu dimenziju seksualnosti u potpunom sebedarju, bez egoistične isključivosti i kontraceptivne manipulacije bioloških procesa.

»*Ove su metode za one koji se zaista vole*« (Dr. Billings)

⁵² LITURGIJSKO VIJEĆE HRVATSKE BISKUPSKE KONFERENCIJE, *Red slavljenja ženidbe*, Zagreb, 1997; 25.

⁵³ HV, 20.

⁵⁴ BERNHARD HÄRING, *Kristov zakon. Drugi dio posebne moralne teologije*, III, Zagreb, Kršćanska sadašnjost, 1986; 47.

⁵⁵ Usp. IVAN PAVAO II, *Govor sudionicima...*, 1665.

Suzana Vuletić

The Christian concept of the regulation of marital joining under imperative of the »responsible parenthood«

Summary

The Christian spouse in their vocation on love and responsible parenthood, are often exposed to a numerous challenges, difficulties and unclearly facts about natural family planning. Our believers are not enough morally illuminated with those questions. That fore, the main purpose of this article is trying to imply on the excellency and the dignity of marital vocation. It could be most suitably conducted by the estimating the natural methods, according to the Christian conception of marital joining. They are different from predominant trend of pansexualistic culture of temporary society in escape of procreation. We are tending to offer ethical-orientative synthesis from moral of sexuality on some questions. How to live the desirable intimacy of joining: morally acceptable, ethically conscious, medically safe, occasionally wished, parentally responsible and by the same time christianly alike. The article is endeavoring to present the comparative results of investigating projects, attitude and applicability of natural methods by the examiners, and according to their responses, try to comprehend one statement segment of their Christian marital and family identity.

Key words: Procreation, marital fertility, responsible parenthood, natural methods, contraception